

LAMPRODILA (PALMAR) FESTIVA (LINNAEUS, 1767)
(COLEOPTERA: BUPRESTIDAE) NOWY GATUNEK W FAUNIE POLSKI

LAMPRODILA (PALMAR) FESTIVA (LINNAEUS, 1767)
(COLEOPTERA: BUPRESTIDAE) A NEW SPECIES IN POLISH FAUNA

ROMAN KRÓLIK¹, MICHAŁ ZAWADZKI², MIŁOSZ A. MAZUR³

¹ul. Mickiewicza 8, 46-200 Kluczbork, e-mail: agrilus@poczta.onet.pl

²ul. Przylesie 11/1, 45-828 Opole, e-mail: mzawadzki1981@gmail.com

³Institut Biologii, Uniwersytet Opolski, ul. Oleska 22, 45-052 Opole; e-mail:
milosz@uni.opole.pl

ABSTRACT: An invasive species of jewel beetle, *Lamprodila (Palmar) festiva* (Linnaeus, 1767), has been discovered for the first time in two locations in Poland. This species, which was previously found only in the Mediterranean region, has now also been documented in North Africa, Southern Europe, the southern regions of Central Europe, and Asia Minor. In recent years, the species has significantly expanded its range to include neighboring areas.

KEY WORDS: Buprestoidea, Chrysochroinae, invasive species, first record, Poland.

Wstęp

W Polsce dotychczas znane były trzy gatunki bogatków z rodzaju *Lamprodila* Motschulski, 1860, należące do podrodzaju nominotypowego. Przy poszukiwaniu informacji na ich temat, warto pamiętać, że w starszej literaturze funkcjonują one pod synonimicznymi obecnie nazwami rodzajowymi *Lampra*, Dejean, 1833, *Ovalisia* Kerremans, 1900, *Poecilonota* Eschscholtz, 1829 i *Scintillatrix* Obenberger, 1924. Wszystkie trzy gatunki są dość rzadkie w skali Polski, wyglądają wyjątkowo atrakcyjnie z zielono-niebieskim i miedzianym, metalicznym ubarwieniem. Wszystkie związane są ciepłymi, nasłonecznionymi stanowiskami i różnymi gatunkami drzew liściastych: *Lamprodila mirifica* (Mulsant, 1855) z wiązami *Ulmus* spp.; *L. rutilans* (Fabricius, 1777) z lipami *Tilia* spp.; *L. decipiens* (Gebler, 1847) z wierzbami *Salix* spp. (Bílý 2002). W niniejszej pracy prezentujemy pierwsze doniesienia o nowym gatunku z rodzaju *Lamprodila* Motsch. w Polsce.

Lamprodila (Palmar) festiva (Linnaeus, 1767) do niedawna występował na obszarach wokół Morza Śródziemnego, na północ sięgając do południowej części Europy Środkowej, gdzie w niektórych krajach uważany był za rzadki i podlegał ochronie prawnej (Čížek 2017). Pierwotnie, typowym dla tego gatunku siedliskiem były nasłonecznione zbocza, o zasięgu pionowym do wysokości 1600 m n.p.m. w południowej części zasięgu i do 750 m n.p.m. w Europie Środkowej. Najczęściej były to tereny z rzadko rozmieszczonymi okazami jałowców *Juniperus* spp. (Bílý 2002).

W latach 90-tych XX wieku *L. festiva* zaczął rozszerzać swój zasięg występowania na tereny ościenne zasiedlając również inne gatunki Cupressaceae, w tym obce gatunki

ozdobne z rodzajów: żywiczlin *Callitris* spp, cyprysik *Chamaecyparis* spp., cyprys *Cupressus* spp., jałowiec *Juniperus* spp., biota *Platycladus* spp, (=Biota), cyprzyk *Tetraclinis* spp. czy żywotnik *Thuja* spp. Pełną listę znanych gatunków kilkunastu roślin żywicielskich podaje Ellis (2023). Coraz częściej *L. festiva* spotykany jest w obszarach zurbanizowanych i może być uważany za ważnego szkodnika w ogrodach, parkach miejskich, na cmentarzach, itp. (Barbier 2002, Bocquillon 1997, Bunescu i Florian 2019, Hemmann 2007, Nemeth 2013, Niehuis i Reiss 2010, Nitzu i in. 2016, Rabl i in. 2017, Ruicănescu i Stoica 2019, Ruseva i in. 2020, Schmidt i in. 2014, Thoma i Eickermann 2014, Volkovitsh i Karpun 2017). Ze względu na szybką kolonizację kolejnych obszarów na terenie Europy, coraz częściej mówi się o *L. festiva* jako o gatunku inwazyjnym, mogącym wyrządzać istotne szkody u roślin z rodziny Cupressaceae (Volkovitsh i Karpun 2017, Bunescu i Florian 2019).

Na początku XXI wieku *L. festiva* znany był już z: Albanii, Algierii, Austrii, Bośni i Hercegowiny, Bułgarii, Chorwacji, Czarnogóry, Francji, Grecji, Hiszpanii, Macedonii, Maroka, Niemiec, Portugalii, Rumunii, Słowenii, Szwajcarii, Tunezji, Turcji, Węgier, Włoch (Bílý 2002, Kubañ 2006, 2016). Równocześnie, pojawiły się doniesienia o stwierdzeniu występowania *L. festiva* w kolejnych krajach: Luksemburg (Thoma i Eickermann 2014), Holandia (Colijn i in. 2017), Rosja (Volkovitsh i Karpun 2017), Czechy (Čížek 2017), Słowacja (Jendek i in. 2018), Serbia (Kereši 2020).

Nowe stanowiska

Nowy gatunek w faunie Polski obserwowano na następujących stanowiskach:

Dolny Śląsk: Opole-Przylesie, okolice cmentarza [YS01], 04.07.2019, 1 ex. (fot. 1) przylot na tapicerkę samochodu, obs., det. M. Zawadzki, K. Szymczak, ver. R. Królik.

Fotografia 1. *Lamprodila festiva*, Opole-Przylesie [YS01] (fot. M. Zawadzki).

Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Poznań-Baranowo [XU21], 23.08.2023, 1 ex. (fot. 2) zaobserwowany w przydomowym ogródku, obs. E. Bobb, det. R. Królik.

Fotografia 2. *Lamprodila festiva*, Poznań-Baranowo [XU21] (fot. E. Bobb).

Pojaw ciepłolubnej fauny i jej ekspansja w Polsce jest zjawiskiem nienowym w XXI wieku. Na przestrzeni ostatnich lat, takie ikoniczne owady jak modliszka zwyczajna *Mantis religiosa* Linnaeus, 1758 czy zadrzechnia fioletowa *Xylocopa violacea* Linnaeus, 1758 zmieniły swój status z gatunków niezwykle rzadkich do regularnie obserwowanych, lub nawet miejscami pospolitych (Sikora i in. 2018, Żurawlew i in. 2022). Na pojaw owadów z cieplejszych regionów świata wpływa nie tylko naturalna migracja tych gatunków, ale również coraz bardziej intensywny import egzotycznych roślin. Dodatkowo specyficzny mikroklimat miast, mających nieco wyższą średnią temperaturę dobową i w roku oraz ograniczoną presję drapieżników czy pasożytów, także sprzyja zachowaniu się takich gatunków w warunkach miejskich. W przypadku *L. festiva*, jego baza pokarmowa w postaci drzewiastych okazów Cupressaceae występuje najczęściej w warunkach miejskich, takich jak ogródki przydomowe, parki czy cmentarze, gdzie w pobliżu tej ostatniej z wymienionych lokalizacji, stwierdzono gatunek w Opolu. Gatunek ten nie występuje na razie w Polsce w liczebności mogącej negatywnie wpłynąć na nasadzenia czy naturalne stanowiska jałowca, jednak patrząc na szybko zmieniające się warunki klimatyczne, sytuacja ta może ulec, choćby lokalnie, zauważalnej zmianie w niedalekiej przyszłości. Także modele klimatyczne i modelowanie niszy ekologicznej tego gatunku wskazują, że już znaczna część naszego kraju znajduje się w strefie umożliwiającej rozwój gatunku (Ruicănescu i Stoica 2019).

Podziękowania

Dziękujemy Pani Ella Bobb za udostępnienie informacji oraz zdjęcia wykorzystanego w niniejszej pracy.

Bibliografia

Barbier G. 2002. Observations en Sarthe de *Lampra festiva* Linne, 1767 (Coleoptera, Buprestidae). Bulletin de l'Entomologie Tourangelle et Ligerienne, 23: 37–38.

Bílý S. 2002. Summary of the bionomy of the Buprestid beetles of Central Europe (Coleoptera: Buprestidae). Acta Entomologica Musei Nationalis Pragae, Supplement 10: 1–104, 16 col. pls.

Bocquillon J.-C. 1997. *Scintillatrix festiva* Linne (Col. Buprestidae) est arrive dans l'Oise. Bulletin de Liaison de l'Association des Coleopteristes de la Region Parisienne ACOREP, 31: 151.

Bunescu H., Florian T. 2019. The jewel beetle *Lamprodila (Palmar) festiva* Linné, 1767, a new invasive urban pest of Cupressaceae in Cluj area (Romania) (Coleoptera: Buprestidae). Fragmenta entomologica, 51(2): 241–246.

Burakowski B., Mroczkowski M., Stefańska J. 1985. Chrzęszcze – Coleoptera. Buprestoidea, Elateroidea i Cantharoidea. Katalog Fauny Polski, XXIII, 10, Warszawa.

Čížek L. 2017. Faunistic records from the Czech Republic – 435. Klapalekiana, 53: 389–390.

Colijn E.O., Heijerman Th., Teunissen A.P.J.A. 2017. De prachtkever *Lamprodila festiva*: geïntroduceerd of natuurlijk gevestigd in Nederland (Coleoptera: Buprestidae)? Nederlandse Faunistische Mededelingen, 49: 11–24.

Ellis W.N. Plant Parasites of Europe leafminers, galls and fungi. Ostatnia modyfikacja: 15.08.2023, <https://bladmeeerders.nl/parasites/animalia/art-hropoda/insecta/coleoptera/polyphaga/elateriformia/buprestidae/buprestinae/dicercini/lamprodila/lamprodila-festiva-2/>. Dostęp: 31.08.2023.

Hemmann K. 2007. Der Grüne Wacholder-Prachtkäfer *Palmar festiva* (Linne, 1767) in der Oberrheinebene (Col., Buprestidae). Mitteilungen des Badischen Landesvereins für Naturkunde und Naturschutz e.V. Freiburg i. Br., 20: 173–179.

Jendek E., Poláková J., Szopa R., Kodada J. 2018. *Lamprodila (Palmar) festiva* (Coleoptera, Buprestidae) a new adventive jewel beetle pest of Cupressaceae in Slovakia. Entomofauna carpathica, 30(1): 13–24.

Kereši T. 2020. Recent records of the cypress jewel beetle: *Lamprodila (Palmar) festiva* (Linnaeus, 1767) (Coleoptera: Buprestidae) in Serbia. Topola, 25-31. doi: 10.5937/topola2005025K

Kubáň V. 2006. Family Buprestidae Leach, 1815: tribe Poecilonotini Jakobson, 1913. Pp. 350–352. In: Löbl I., Smetana A. (eds): Catalogue of Palaearctic Coleoptera 3: Scarabaeoidea, Scirtoidea, Dascilloidea, Buprestoidea, Byrrhoidea. Apollo Books, Stenstrup, 690 pp.

Kubáň V. 2016. Family Buprestidae Leach, 1815: tribe Poecilonotini Jakobson, 1913. Pp. 467–470. In: Löbl I., Löbl D. (eds): Catalogue of Palaearctic Coleoptera Vol. 3 (Revised and Updated Edition): Scarabaeoidea, Scirtoidea, Dascilloidea, Buprestoidea and Byrrhoidea. Brill, Leiden, 983 pp.

- Németh T. 2013. A boróka-tarkadíszbogár (*Lamprodila festiva*) megjelenése és kártétele Budapesten. [Cypress borer (*Lamprodila festiva*), a protected beetle becoming a new pest of evergreen trees in Budapest, Hungary]. *Növényvédelem*, 49: 367–369.
- Niehuis M., Reiss G. 2010. Der Südliche Wacholder-Prachtkäfer – *Lamprodila (Palmar) festiva* (L., 1767) – neu für die Fauna von Rheinland-Pfalz (Coleoptera: Buprestidae). *Fauna und Flora in Rheinland-Pfalz*, 11: 1281–1290.
- Nitzu E., Dobrin I., Dumbravă M., Gutue M. 2016. The Range Expansion of *Ovalisia festiva* (Linnaeus, 1767) (Coleoptera: Buprestidae) in Eastern Europe and Its Damaging Potential for Cupressaceae. *Travaux du Muséum National d’Histoire Naturelle “Grigore Antipa”*, 58: 51–57. doi: 10.1515/travmu-2016-0006
- Rabl D., Rabl C., Rabl S. 2017. The Mediterranean distributed Cypress Jewel Beetle *Ovalisia festiva* (Linnaeus, 1767) has reached the east of Austria (Coleoptera: Buprestidae). *Entomologische Zeitschrift*, 127: 109–111.
- Ruicănescu A., Stoica A-I. 2019. The distribution and behaviour studies on a new invasive Buprestid species, *Lamprodila festiva* (Coleoptera: Buprestidae) in Romania. *Travaux du Muséum National d’Histoire Naturelle “Grigore Antipa”*, 62: 43–56. doi: 10.3897/travaux.62.e38488.
- Ruseva S., Todorov I., Pencheva A. 2020. New data on *Ovalisia (Palmar) festiva* (Linnaeus) (Coleoptera: Buprestidae) and its natural enemies reported from Bulgaria. *Ecologica Montenegrina*, 28: 53–60.
- Schmidt G., Diószegi M.S., Szabó V., Hrotkó K. 2014. “Cypress Borer (*Lamprodila festiva*), a New Urban Pest in Hungary”. *Plants in Urban Areas and Landscape, International Symposium, May 14–15, 2014, Nitra, Slovakia (Slovak University of Agriculture, Nitra, 2014): 32–34. doi: 10.15414/2014.9788055212623.32-34*
- Sikora A., Pawlikowski T., Olszewski P., Przybylińska M. 2018. Dyspersja pszczoły zadrzechni fioletowej *Xylocopa violacea* (Hymenoptera: Apidae) w Polsce. *Chrońmy Przyrodę Ojczyzną*, 74(3): 220–223.
- Thoma J., Eickermann M. 2014. Erstauftreten des Wacholderprachtkäfers *Ovalisia festiva* (Linnaeus, 1767) in Luxemburg. *Bulletin de la Société des Naturalistes Luxembourgeois*, 115: 227–229.
- Volkovitsh M.G., Karpun N.N. 2017. A new invasive species of buprestid beetles in the Russian fauna: *Lamprodila (Palmar) festiva* (L.) (Coleoptera, Buprestidae), a pest of Cupressaceae. *Entomological Review*, 97:425–437. doi: 10.1134/S0013873817040042
- Żurawlew P., Kutera M., Orzechowski R., Czyżewski Sz., Radzikowski P., Grobelny S., Cymbała R., Kolago G., Malkiewicz A., Bury J., Gwardjan M., Sępioł B., Brodacki M. 2022. The European mantis *Mantis religiosa* (Linnaeus, 1758) (Mantodea: Mantidae) in Poland – the present status and changes in range. *Fragmenta Faunistica*, 65(1): 35–53.

Otrzymano (received): 24.09.2023

Zaakceptowano (accepted): 31.10.2023